

Filmové literární scénáře

Jaroslava Jiskrová – Máj

Jiří Horák Krásní dnové koločavští

Jiří Horák
Krásní dnové koločavští

Jiří Horák

Filmové literární scénáře

Jaroslava Jiskrová – Máj, 2012

Krásní dnové koločavští

Fotografie na titulním listě:
autor v létě 1971 v Krkonoších při natáčení filmu O Sněhurce
odpočívá po nočním psaní svého scénáře.

© Jiří Horák – heiress, 2007, 2012
Photography © Miloš Jirsa, Richard Polák a archiv autora, 2007, 2012
Typography © Miloš Jirsa, 2007, 2012

ISBN 978-80-86643-56-4

OBSAH

- Západ slunce *(na motivy Isaaka Babela)* ... 7
Liška Bystrouška *(na motivy Rudolfa Těsnohlídka)* ... 49
Marie a zahradník *(na motivy Vladimíra Neffa)* ... 119
Krásní dnové koločavští *(původní scénář)* ... 191
Nahore a dole *(na motivy Františka Stavinohy)* ... 265
- Ediční poznámka* ... 347
Krásní dnové koločavští (filmová synopse) ... 349

Západ slunce

Na motivy povídek Isaaka Babela

Nad vraty visí rozpadlá firma POVOZNICTVÍ – MENDEL KRIK A SYNOVÉ, kdysi modrá, s věncem zlatých podkov a dvěma bílými hřebci proti sobě s předními nohama ve vzduchu, na které se už nedá přečíst jediné slovo.

Domovník Anisim otvírá vrata, do dvora vjíždí s rachotícím vozem starý kočí Manas.

V kuchyni u Kriků madame Gorobčiková přelévá donesené mléko a dává ho svařit na kamna. Čtyřicetiletá metráková dcera Baska Kriková s ohromnými boky, vyvalenýma očima a voletem pod bradou od Basedowovy nemoci máchá v čisté vodě právě vyprané zelené šaty. Vyždímá je a odnáší ze světnice.

Veliký dvůr je zaplněn vozy a vypřaženými koňmi. Hospodář Mendel Krik odvádí do stáje Loupežníka a Milou manželku. Nejmladší z Kriků, Ljovka, odvádí druhý pár, kočí Manas vypřahá Frejlinu a Šalamouna Moudrého. Starší syn, pětadvacetiletý Beňa Krik, pumpuje vodu do věder, táhlo pumpy naříká jako tesknící žena.

Baska vyjde ze stavení, přejde dvůr a pověsí si zelené šaty na šňůru. Ze stáje vyjde hospodář Mendel Krik a Baska k němu zamíří.

„Tatínku, slíbil jste mi jako věno pár koní a vůz,“ řekne Baska.

„Oč jde?“

„Jeden starší vdovec s dospělými dcerami by si mě s tím věnem vzal,“ řekne Baska. „Zajdu dnes za ním a na všechno se ho vyptám.“

„O žádném vdovci nechci slyšet!“ oboří se Mendel Krik na Basku.

„Tatínku, nikdo jiný mě nechce,“ protestuje bezmocně Baska.

„On taky ne! Chce pár koní a půldruhatunový vůz!“ řekne Mendel Krik, obrátí se a zmizí ve dveřích stáje.

Baska vykročí zpátky ke stavení. Ve dveřích stáje se znovu objeví hospodář Krik, rozhlédne se a zamíří rázným krokem přes dvůr. Strhne mokré zelené šaty ze šňůry a vrací se s nimi do stáje. Mendel Krik zmuchlá šaty do mokrého žvance, dívá se kolem, kam by je dal, a pak je schová pod hromadu řezanky.

Hospodář Mendel Krik vyjde ze stáje a zaostří pohled do jednoho místa. Jako hypnotizován jde k Šalamounovi Moudrému a zvedne koni zadní kopyto.

„Co to je?“

„Guma, hospodáři,“ řekne po pravdě starý kočí Manas. „Všichni teď takhle kovají.“

„Ale já nejsem všichni!“ zařve Mendel Krik, vrhne se na kočího Manase, popadne ho za límec a vleče ho do stáje. „Guma! Copak jsem Rothschild? Já ti dám gumu!“

V kuchyni je ticho, v kamnech blýská žirný oheň, madame Gorobčiková kraluje nad hrnci. Ve velkém se vaří voda a oblévá pěnou sněhobílá taštičky. V nazlátlé polévce se houpá tučná slepice. V troubě se peče koláč s tvarohem a rozinkami. Voda se vaří a v nazlátlých vlnách se houpá slepice. Pot, růžový jako krev, řine se po tvářích madame Gorobčikové.

Baska se vrátí do kuchyně, dá si na plotnu mezi hrnce ohřát žehličku a vynáší ven oválný škoppek s vodou, ve kterém máchala zelené šaty.

Baska vychrstne vodu ze škopku na dvůr a uslyší řev starého kočího Manase. Beňa pumpuje vodu do vědra, táhlo pumpy nařiká jako tesknící žena.

Baska odloží oválný škoppek, jde přes dvůr k natažené šňůře, ale nedojde k ní. Obrátí bělmo svých očí ke dveřím stáje, padne na zem a zmítá se v záchvatu.

Její bratři, Ljovka a Beňa, přiběhnou ke kvílející Basce a táhnou ji pod pumpu. Ze stáje vyběhne tatínek Mendel Krik a běží k pumpě. Beňa začne pumpovat, Ljovka popadne plné vědro a obrátí ho

na Basku. Pod mokřými kartounovými šaty, přilepenými k tělu, se mocně dmou obrovské prsy. Ljovka odchází s druhým vědrem do stáje, tatínek Krik stojí nad Baskou.

„Snad mě pánbůh potrestal,“ řekne mrtvě, „abych trpěl za všechny...“

Baska se vzpamatuje, zamžiká očima a pohne se. Honem si stáhne mokré šaty přes kolena.

Hospodář Mendel Krik se obrátí a vrací se do stáje.

Zmáčený kočí Manas heká na hromadě slámy vedle pohozeného vědra a tře si zápěstí. Na cihlové podlaze leží kus provazu.

Mendel Krik popadne oba konce přeříznutého provazu, podívá se na železný hák ve zdi a znovu na přeřízlé konce provazu.

„Kdo to udělal?“ zařve divoce. „Taková škoda!“

Zapadající slunce vře na nebi, západ je hustý jako zavařenina. Slunce zachází a na blízkém kostele nařikají zvony.

TITULKY

Parádní ložnice u Kriků. Na zdi jsou v jednom rámu podobizny Lva Tolstého a generála Skobeleva. Dvojportrét je ozdoben papírovými růžemi. Většinu místnosti zaplňuje giganticky široká postel. Kolébka rodiny je zastlána peřinami, nahoře leží množství vyšíváných podušek, pohozená mandolína.

Beňa si obléká novou košili a vystrčí z límce hlavu ještě s vlhkými vlasy. S pohvizdováním přejde bez kalhot k židli, rozvazuje stuhu na krabici a z hedvábného papíru vytahuje švihácké lakovky. Přivoní k nim a položí je vedle sebe na postel. Lakýrky září novotou. Beňa rozbalí druhý balíček a rozloží na postel velký pestrý šátek s květinami a trásněmi kolem dokola. Z odstupu si jej prohlíží, za stálého pohvizdování jej zase složí, zabalí do hedvábného papíru od bot a převáže stuhou.

V zahradě u Kriků je prostřený stůl. Mendel Krik večerí. Mada-me Gorobčiková sedí vedle muže a rozhlíží se jako vrah.

„Odejdi, hanebný synu,“ řekne Mendel Krik, když dojde Ljovka ke stolu.

„Tatínku,“ odpoví Ljovka, „vezte si ladičku a narychtujte si uši.“
„Oč jde?“

„Je jedno děvče,“ řekne Ljovka. „Má blond vlasy. Jmenuje se Tabl. Tabl rusky znamená holubička. Zakoukal jsem se do toho děvčete.“

„Ljubčina dcera,“ vysvětlí muži madame Gorobčiková. „Nejstarší.“

„Zakoukal ses do krmičky prasat,“ řekne tatínek Krik, „a její matka drží s banditama.“

„Necitelný otče,“ vysouká si Ljovka rukávy a vztáhne na otce rouhačskou ruku, „jak jste mohl říci, co jste řekl?“

„Mohl jsem!“ rozkřikne se Mendel a vyškubne se mu. Madame Gorobčiková vyskočí ze svého místa a stoupne si mezi ně.

„Mendele,“ zaječí, „rozbij Ljovkovi ciferník! Snědl mi jedenáct kotlet!“

„Snědl jsi matce jedenáct kotlet!“ rozkřikne se Mendel Krik a přistoupí k synovi.

„Včera,“ zaječí madame Gorobčiková. „Jedenáct!“

„Včera! Jedenáct!“ uchopí tatínek Krik Ljovku, ale ten mu vyklouzne a vyběhne ze dvora.

Beňa to vidí a slyší otevřeným oknem z parádní ložnice. Vtáhne hlavu dovnitř, už je oblečen, a s pohvizdováním mačká gumový balonek barevného flakonu voňavky. Přejde k zrcadlu, odloží flakon, prohlédne se z odstupu zleva i zprava v zrcadle a ještě si přihladí vlasy. Teď je se svým zevnějškem spokojen.

Do záňadří si vloží balíček ovázaný stuhou a odchází.

Beňa vyjde na zápraží a zamíří v lakovaných šviháckých střevících přes dvůr k vratům.

Před domem sedí na lavičce Ljovka. Spatří Beňu a vykročí mu vstříc.

„Benčiku,“ řekne Ljovka a Beňa se před ním zastaví, „vezmem to na sebe a lidi nám přijdou líbat nohy. Zabijeme tatínka, kterému už lidi neříkají Mendel Krik. Lidi mu říkají Mendel Pogrom. Zabijeme tatínka, poněvadž – copak můžeme ještě čekat?“

„Ještě není čas,“ řekne Beňa, „ale čas se blíží. Poslouchej jeho kroky a nestůj mu v cestě. Uhni stranou, Ljovko!“

Ljovka ustoupí stranou, aby nestál času v cestě, a Beňa vykročí. Ljovka bratra doprovází dlouhým pohledem. Pak se pohne a loudá se po cestě od vrat za Beňou.

Kuchyně u Kriků. Na okně s pelargonii se páří mouchy, od cigarety na okraji stolu se vine modrý proužek dýmu. Mendel Krik si krájí na stole tabák. Polonahá Baska se sklání nad škopkem na židli a madame Gorobčiková jí myje hlavu.

Náhle se ozve vrzání na housle.

Mendel Krik vzhledne, za oknem stojí starý Golubčik v zprohýbaném cylindru, zavrže na malé housličky a udělá pár směšných grimas svými promodralými ústy.

Mendel Krik přejde ke dveřím a otevře je. Do kuchyně vpochoduje vyhrávající Golubčik v šosaté chlamidě, z níž vylézá vatýrovaná podšívka, a ve starých křápech na nohou.

„Má poklona, madam Gorobčiková, ručinku líbám madmazel,“ uklání se Golubčik za Baskou, která s ručником přitisknutým na mohutná prsa mizí ve dveřích pokoje. „Dobrý den, hospodáři,“ uklání se Golubčik s cylindrem v ruce Mendelovi. „Bůh vede moje kroky a dnes mě přivedl sem, abyste vyslechl, co si lidé povídají,“ zašklebí se Golubčik a znovu si posadí cylindr na hlavu.

„Mluvte a posadte se k tomu,“ řekne Mendel Krik a zavře dveře.

„Kdepak máte syny?“ rozhledne se Golubčik.

„Zeptejte se ho na něco jiného,“ zabručí madame Gorobčiková a utírá si mokré ruce.

„Zeptejte se mě na něco jiného,“ řekne Mendel Krik hned po madame Gorobčikové a vrátí se ke stolu s tabákem.

Golubčik usedne ke stolu a našpulí ústa. Mendel Krik si potáhne z odložené cigarety a krájí tabák.

„Beňa je váš syn,“ řekne Golubčik, „a Marusja je v jiném stavu.“

Mendel Krik vzhledne, oči mu vylezou z důlků, brada spadne. Zírá na Golubčika, který se zavrtí, ošije a udělá směšnou grimasu svými promodralými ústy.

„V jiném stavu?“ řekne Mendel Krik a rozchechtá se. „Marusja je v jiném stavu!...“

„Kdo je ta Marusja?“ zeptá se madame Gorobčiková, strnulá u škopku jako myš před hadem.

„Marusja Jevtušenková,“ zakrouťí Golubčik očima a našpulí ústa.

„Marusja je v jiném stavu,“ směje se Mendel Krik jak dítě, „běda celému Izraeli!“

„Běda, Mendele,“ přikývne Golubčik, „naši se bojí pogromu.“

„Nevykládejte mi tady hlouposti,“ oboří se na něho přísně Mendel Krik a otírá si uszlzené oči.

„Ta Marusja je Ruska.“

„Aj,“ vyrazí madame Gorobčiková k manželovi, převrhne židli i škopek s vodou, rezavě ohnivý kocour vyskočí od kamen a madame Gorobčiková začne muži drásat hrud. „Mendele, jaké máš syny? Jaké jsi mi dal syny, šupáku prokletý?! Nestůj, Mendele! Dělej něco! Aj, Mendele!...“

Mendel Krik odstrčí madame Gorobčikovou, až se stařena svalí na zem, kde bije hlavou o podlahu; trhne šuplem, rozevře ohmataný sešit a popadne všechny bankovky, které vykřiknou uvnitř, až vezmou Golubčikovi dech.

„Kde ta Marusja bydlí?“ vyrazí Mendel ke dveřím a Golubčik s housličkama za ním.

Náhle se Mendel ve dveřích obrátí, vrátí se ke stolu a znovu vytáhne šuple a z něho sešit. Golubčik se chytí za krk, aby nevykřikl. Mendel Krik všechny velké bankovky vrátí do sešitu, zavře sešit i šuple a otočí klíčkem.

„Třetí domek za kovářem,“ řekne Golubčik.

Mendel Krik znovu odemkne šuple, vytáhne sešit, vrátí do něho ještě polovinu drobných bankovek a stačí plácnout Golubčika přes dlouhé křivé prsty, které se objevily mezi penězi. Zamkne šuplík a s klíčkem v kapse vykročí ke dveřím.

„Já žádnej potrat nechci! Ani doma, ani u doktora!“ rozkřikne se uprostřed prázdného dvora na Beňu Krika příští den v pravé poledne Marusja Jevtušenková. „Já jsem tě milovala, Benčiku, ať seš prokletej!“ A vmete mu do obličeje čtyři pětirublovky.

Beňa se dívá, jak jeho láska odchází.

Poledne leží na prázdném dvoře, čtyři špinavé pětirublovky se válejí v horkém prachu.

„Miluji ženy, a na té zemi, v tom prachu je moje srdce,“ řekne Beňa Krik a obrátí se na svého mladšího bratra Ljovku:

„Zabijeme tatínka.“

Semjonek, sedmiletý syn domovníka Anisima, vyrazí na bosých

nohách přes dvůr, otevřenými vraty vyletí na ulici a rozerve polední ticho:

„Ženské,“ křičí na všechny strany, „ženské a lidi, Mendel Pogrom bude nebožtík!“

Slunce zrudne, západ je podpálený ohnivým sluncem, které se řine do mraků jako krev z rozpáraného kance, a na blížkém kostele naříkají zvony.

„Čas se blíží,“ řekne Beňa na dvoře Ljovkovi, „nestůj mu v cestě. Uhni stranou, Ljovko.“

Ljovka ustoupí stranou, aby nestál času v cestě. Ze směru, kde stál, přichází Baska, která vyšla z dřevěné budky záchodu.

„Dnes večer,“ řekne jí Beňa, „až uvidíš, že nás dědek zabil, rozběhni se a rozraž mu hlavu cedníkem. Ať je konec s firmou Mendel Krik a synové.“

„Amen a mnoho štěstí,“ řekne Baska a vyjde před vrata.

Baska vyjde před vrata a vidí, že k nim jde celá Moldavanka na návštěvu.

Lidé jdou v houfech, jako se chodí z kostela na jarmareční rynek. Kovář Pjatrubel s těhotnou snachou a s vnoučaty, Chaim Drong se svým kočím, starý Bucis s neteří, Golubčik s housličkami a kozou, Arje-Lejb, šišlavý Mojsejka, pramáti předměstských banditů Maňka, na šedohnědém hřebci jede Ljubka Kozák, Tabl jde s Rusem, jednooký Froim Grač sám v plátěné kavkazské pláštěnce, jdou i žebráci, belhají se mrzáci a s nimi všichni ostatní.

Těch ostatních je sto nebo dvě stě nebo dva tisíce.

Lidé si posedají v zahradě a vytahují si jídlo. Řemeslníci se vyzují, pošlou si děti pro pivo a položí hlavy na břicha svých žen.

„Mendel Pogrom je náš otec,“ řekne na dvoře Ljovka Beňovi, „a maďam Gorobčiková je naše matka, ale lidi jsou psi, Benčiku. Pracujeme pro psy.“

„To si musím rozmyslet,“ řekne Beňa a vtom udeří hrom. Povoz Mendela Krika se řítí s rachotem ulicí. Mendel stojí pevně rozkročený na voze, malinový pot se mu řine po tvářích a opilý hlasem si propěvuje. Bičem víří nad zpěněnými koňmi, kteří letí zběsilým cvalem.

Vtom se Semjonek prosmýkne jako had kolem něčích nohou, vyběhne na ulici a rozkřikne se z plných plic:

„Obraťte, strejčku! Synové vás chtějí vraždit!...“
A uskočí.

Mendel Krik se vrítí se zpěněnými koňmi do dvora. Železná ruka sevře opratě a koně z nejprudšího běhu stojí na místě. Mendel zvedne bič, otevře ústa a... zmlkne.

Lidé, usazení kolem dokola, na něho třeští oči. Beňa je připraven vlevo, Ljovka vpravo.

„Lidé, hospodáři,“ řekne Mendel sotva slyšitelně a nechá klesnout ruku. S rukou klesne i bič. „Tady vidíte mou krev, jak na mě vztahuje ruku.“

Mendel seskočí z vozu, vrhne se k Beňovi a pěstí mu zasáhne kořen nosu. Oba se do sebe zuřivě zaklesnou. Vtom zasáhne Ljovka. Zvrátí otcí hlavu, pěstmi mu vyráží zuby a rozbíjí nos. Otec zkrouť Ljovkovi ruce a srazí ho na zem vedle bratra. Sedne Ljovkovi na prsa a ženské zavřou oči, aby neviděly jeho rozbitou tvář zalitou krví. V té chvíli se s křikem vyřítí z domu Baska.

„Za Ljovku,“ žene se od zápraží k místu rvačky, „za Beňu, za mne, za Basku, a za všechny lidi,“ a rozrazí tatínkovi hlavu cedníkem. Lidé vyskočí, mávají rukama a rozběhnou se k nim. Dav sevře všechny Kriky a stejně prudce se rozprchne na všechny strany. Uprostřed velkého kruhu zůstane ležet bradou vzhůru jen tatínek Mendel Krik. Skrz kruh se prodere madame Gorobčiková a bokem, vrabčími poskoky se k němu přiblíží.

„Nemlč, Mendele,“ řekne šeptem, „vstaň, křič něco, Mendele...“ Když ale uslyší ticho na dvoře, vyřítí se od něho a začne běhat po dvoře jako třínohý pes.

Z kruhu vystoupí jednooký Grač a přistoupí k ležícímu Mendelovi.

„Je po ňom,“ řekne a odvrátí se.

Beňa a Ljovka se navracejí od kádě u pumpy, kde se opláchli a dali trochu do pořádku. Odtáhnou Mendela pod pumpu a proudem vody ho omývají jako předtím Basku. Táhllo pumpy naříká jako tesknící žena, krev teče žlábkem jako voda a voda teče jako krev. Chaim Drong přistoupí blíže.

„Kapat,“ řekne, ale kovářský mistr Ivan Pjaturubel mu zamává ukazováčkem těsně před nosem.

„Tři na jednoho,“ řekne Pjatirubel. „Ó, jak jsem mravně rozhořčen! Ale ještě není večer. Ještě jsem neviděl takového junáka, který oddělá starého Krika...“

Arje-Lejb usedne vedle tatínka Krika, otře mu kapesníkem rty, políbí ho na čelo a tiše mu říká:

„Kdysi žil král David, král židovský, který měl mnoho žen, mnoho polností a pokladů, a uměl plakat v pravou chvíli.“

„Nefňukej nám tady,“ rozkřikne se na něho Chaim Drong a šfouchá Arje-Lejba do zad, „nejseš doma na hřbitově!“

Potom se Chaim Drong obrátí k ležícímu tatínkovi Krikovi a řekne:

„Vstávej, špeditére! Vstaň a řekni něco sprostýho!“

Mendel Krik po chvíli rozevře oči, pohne rty a řekne:

„Jsem mrtvý, synové mě zabili. Ať hospodaří synové.“

Ljovka pohlédne tázavě na Beňu.

„Řekni lidem,“ oznámí Beňa, „že zaplatím každému všechno, co jim byl tatínek dlužen, jinak ať nemám v životě žádnou radost.“

Krikův dvůr se podobá bazaru před výprodejem. Povožnické vozy, koňské postroje, chomouty, nářadí, všechno vystavené zboží je samý lesk a blesk. Každé zboží má svou vlastní cenu, mezi věcmi prochází spousta lidí, prohlížejí, ohmatávají, zkoušejí. Němci osadníci pokoušejí z dýmek a kouř z jejich zahnutých troubelů se zaplétá do stříbrných strnišť neholených stařeckých tváří. Hospodaří konkurenčních povoznických firem v čele s Froimem Gračem a Chaimem Drongem se drží stranou v hloučku. Beňa Krik je usazený za stolkem, od něhož se táhne až k vratům fronta dodavatelů. Ljovka Krik v kartounové košili vyvádí vyhřebelcovaného koně, předvádí ho v běhu a s vysoko zvednutou hlavou na dvoře a vykřikuje:

„Šalamoun Moudrý, pět let starý, okovaný gumou!“

Kočí Manas stojí opodál, po tvářích mu stékají slzy.

Chaim Drong přistoupí ke koni a prohlíží mu zuby.

Poloviční tatínek Mendel Krik leží v posteli se zmalovaným obličejem, vytlučenými zuby a modřinami. Madame Gorobčiková sedí u mužova lůžka jak zneuctěná vrána na podzimní větvi, oči zapíchnuté do okna.

„Mendele,“ zaječí, „pánbůh nás opustil. Už to začalo!“

Tatínek Mendel Krik se namáhavě nadzvedává na lokty, zahlédne přes okno výsek dvoru a padne zpátky do peřin.

„Snad mě pánbůh potrestal, abych trpěl za všechny.“

Kočí Chaima Dronga vyvádí ze vrat dvora Šalamouna Moudrého v kompletním nablýskaném postroji. Kočí Manas jde s pláčem za nimi jako pes za svým pánem.

První člověk ve frontě u stolku dává Beňovi tři potvrzenky o d dávkách: „Ječmen, řezanka, oves.“

„Kolik?“ podívá se Beňa na lístky a odpočítává peníze.

Ljovka již předvádí dalšího koně a vykřikuje:

„Klisna Frejlina, šest let, okovaná železem!“

V kuchyni bzučí pářící se mouchy, studená kamna jsou plná špinavých hrnců, na podlaze leží hromádka rozšlapaného smetí. Mezi neumytým nádobím a talíři sedí na stole ohnivě rezavý kocour a pochutnává si na telecím sulcu.

Zářivé oko zapadajícího slunce visí nad obzorem červeným jako nedělní datum v kalendáři a na blízkém kostele naříkají zvony. Baska v pánských botách, v oranžových šatech a v klobouku s ptáčky sedí na lavičce před domem a přišívá k hedvábnému prádlu krajky. Kolem lavičky se potlouká večer, Solomon Kaplun projde kolem Basky, nakrucuje se jako děvče, které poznalo lásku, a začne rozpřahovat ruce a ukazuje, jak by Basku objímal.

Baska na něho upírá kravské oči a pokrývá ji pozvolný, jemný ruměnc.

K večeru je Krikův dvůr prázdný, opuštěný stolec uprostřed dvora je jediná věc, která tu zbyla. Táhlo pumpy naříká jako tesknící žena, Beňa se myje pod proudem tekoucí vody a cestou do stavení se utírá. Jde přes dvůr utrmácený víc, než kdyby měl v těle patnáct jízdy z přístavu na nákladové nádraží a zpátky. Od otevřených vrat k němu spěchá Baska.

„Benčíku,“ řekne hromovým hlasem, „podívej se na toho mláde- nečka: má nožky jako panenka, objímala bych takové nožky...“

„Solomon Kaplun,“ vysvětlí bratrovi Ljovka a jde do stavení.

Beňa se pootočí a otevřenými vraty spatří Basčinu lásku.

Ljovka v kuchyni nahlíží do prázdných hrnců, tříská poklicemi a nádobím.

„Benčiku,“ obrátí se na vcházejícího bratra, „povšimni si zavilého barbarství naší matky madam Gorobčikové. Zanedbává domácnost!“

„Drž ten novomanželskej párek pod mikroskopem, Ljovko,“ odhodí Beňa ručník a obléká si košili, „poněvadž se mi zdá, že se proti nám piklujou.“

Ljovka kousne do objevené chlebové kůrky. Seschlá kůrka chrupne, divže mu nevylomí zub. Ljovka s ní praští o zem a jde spát.

Je noc, velkolepý vzduch proudí do okna pokoje a madame Gorobčiková chrápe jako kormidelník. Náhle zmlkne. Tatínek Mendel Krik ztuhne vedle postele. Je napůl oblečený. Madame Gorobčiková se převrátí na druhý bok a znovu usne. Mendel se rychle doobléká a zapíná. Zpod polštáře vytáhne pytlík s mincemi, v druhé ruce sevře holínky a přejde po špičkách ke dveřím. Dveře vrznou, tatínek Krik vystrčí hlavu jak čmuchající myš a vyklouzne ven.

Ljovka vyleze ze stavení hned po otci a spatří Beňu, jak se plíží u zdi z druhé strany dvora.

„Psst,“ přiloží Beňa prst ke rtům.

Tatínek Mendel Krik neslyšně přejde k oknu domovníkova domku.

„Anisime,“ řekne tichým hlasem a ťukne na okénko, „Anisime, srdce moje, otevři mi vrata.“

Anisim vyleze z domku rozježený jako seno.

„Hospodáři,“ řekne, „snažně vás prosím, nedělejte si ostudu přede mnou, před prostým člověkem...“

„Otevřeš mi vrata,“ zašeptá tatínek ještě tišeji, „já to vím, Anisime, srdce moje...“

„Vrať se do stavení, Anisime,“ vyjde ze stínu Beňa a položí tatínkovi ruku na rameno, Anisim spatří přímo před sebou tvář Mendela bílou jak papír a odvrátí se, aby tvář svého hospodáře takovou neviděl.

„Už mě nebij, Benčiku,“ řekne starý Krik, „já svého otce zbil taky jenom jednou.“

„Hanebný otče,“ odpoví Beňa zlomenému Mendelovi, „jak jste mohl říct to, co jste řekl?“

„Mohl jsem!“ rozkřikne se Mendel a udeří se pěstí po hlavě. „Mohl jsem, Benčiku!“ rozkřikne se z plných plic a zavravorá jako epileptik. „Tady mám kolem sebe tenhle dvůr, kde jsem prožil polovinu lidského života. Viděl mě, jak jsem se stal mužem své ženy, otcem svých dětí a pánem svých koní. Viděl mou slávu a moje ruce, ty zlé ruce moje. A teď mi otevřete vrata, synové drazí, ať se dneska děje to, co já chci, ať odejdu z tohoto dvora, který viděl příliš mnoho...“

„Tatínku,“ odpoví Beňa a nezvedne oči, „vraťte se ke své manželce.“

Madame Gorobčiková se vyřítí v noční košili ze stavení mezi ně.

„Aj,“ křičí, začne se válet po zemi a mrskat ve vzduchu starýma žlutýma nohama. „Mendele Pogrome a synové moji, vy fakani moji... Co jste se mnou udělali, vy fakani, kam jste dali mé vlasy, mé tělo, kde jsou moje zuby, kde je mé mládí...“

Stařena ječí, strhává si košili z ramenou, a když se postaví na nohy, začne se točit na místě jako pes, který chce kousnout sám sebe do ocasu. Poškrábe synům tváře, zlíbá synům tváře a drásá jim líčka.

„Starý zloději,“ řičí madame Gorobčiková a skáče kolem muže, kroučí mu kníry a tahá ho za ně, „starý zloději, můj starý Mendele...“

Její řev probudí všechny sousedy, ve tmě vzplanou žluté obdélníky oken, košilaté děti vybíhají první z domů, začnou pískat na písňaly a Moldavanka spěchá ke skandálu.

Ljovka popadne Benčika za límec a začne jím třást jako hruškou.

„Benčiku,“ řekne, „tejráme starce... Mně tečou slzy, Benčiku...“

„Tobě tečou slzy,“ odpoví Beňa, sebere v ústech sliny a plivne Ljovkovi do obličeje. „Hanebný bratře,“ zašeptá, „podlý bratře, nech mi volné roce a nepleť se mi pod nohama.“

A Beňa popadne hůl a rozběhne se ke vratům, na která naléhá nápor seběhlého davu.

„Tatínku,“ vezme Ljovka Mendela Krika a madame Gorobčikovou a odvádí je do stavení, „jděte s manželkou odpočívát.“

Baska v pánských botách, v oranžových šatech a v klobouku s ptáčky sedí na lavičce před domem a přišívá k hedvábnému prádlu krajky. Došije poslední nit, rozpláče se slabým hláskem, který se je-

jímu hlasu nepodobá, a jde pověsit prádlo na šňůru. Pak se vydá za Beňou.

„Každé děvče,“ řekne v slzách nedojetému Beňovi, „má v životě své zájmy, jen já žiju jak noční hlídač v prázdném skladišti. Buď se mnou něco uděláš, Benčíku, nebo skoncuju se životem.“

Beňa vyslechne svou sestru do konce a spatří na šňůře šest kalhotek pro Gullivera, obroubených krajkami.

„Zítřa, Basko,“ řekne Beňa, „promluvíím s jeho otcem.“

Zlatý vývěsní štít září nad nejlepším koloniálem na Trhovém rynku. Uvnitř to voní dalekými zeměmi a všemi moři světa. Učedník polévá cementovou podlahu krámu, dírkou v hrnci kreslí čírkem po zemi sprosté obrázky a hvízdá si písničku, kterou se sluší hvízdát jen dospělým. Majitel Kaplun sedí ve vestě na výsluní u secesní třípytívé pokladny a jí meloun, červený meloun s černými jádérky. Přes skleněné dveře uvidí Beňu, jak míří přes sluncem vypálený Trhový rynek přímo k jeho skleněným dveřím, a meloun mu přestane chutnat.

Zvonek nad dveřmi zaklinká. Učedník ztichne.

„Má poklona, Beňo,“ řekne Kaplun a poposedne. „Golubčík mi ohlásil, že si přijdeš pro čajíček. Tady jsem ti připravil liberku, něco extra...“

„Nač mlátit prázdnou slámu, mesijé Kaplun,“ řekne Beňa a Kaplun extrovní liberku lisovaného čaje bezmocně odloží. „Baska je moje sestra a jako o takové mluvím. Má prádlo s krajkami, tři tisíce věna a já sám za ni ručím. A komu je to málo, ať jde do pekla!...“

„Proč bysme chodili do pekla,“ zadrmlí překotně Kaplun a nabídne Beňovi předem odmítnutý meloun, „proč takhle mluvit, Benčíku, když vím, že jsi člověk, který vidí lidi taky kolem sebe, ale... ale je tady ještě madam Kaplunová, madam Kaplunová, velkolepá dáma, o které sám pánbůh neví, co si přeje...“

„Ale já vím,“ přeruší Beňa s ohromujícím klidem majitele koloniálu, „já vím, že se Baska chlapi zamlouvá, ale my se nezamlouváme madam Kaplunový...“

„Ne, vy se mi nezamlouváte,“ zvolá v té chvíli madame Kaplunová, poslouchající za dveřmi, a vrazí do krámu, celá rozpálená, s dmoucím se popsím, „nezamlouváte se mi, tak jako se člověku

nezamlouvá smrt. Nezapomínejte, že náš nebožtík dědeček měl koloniál, náš nebožtík tatínek měl koloniál a my že se musíme držet své branže...“

„Tak se držte,“ řekne Beňa klidně rozpálené madame Kaplunové, zvoneček nad dveřmi zacinká a Beňa odchází, jak přišel.

„Jednou by mohl začít vyplácet i naše dluhy,“ hrozí se madame Kaplunová a Solomon Kaplun, poslouchající za dveřmi, vrazí do krámu: „Já si něco udělám!“ zvolá hlasem, který se tragickému hlasu nepodobá.

„Proč by sis něco dělal,“ řekne odevzdaně tatínek Kaplun, pohladí syna po ruce a dívá se přes sklo dveří za vzdalujícím se Beňou, „proč takhle mluvit, chlapče, když oni nám to udělají stejně dobře bez tebe.“

Baska se strojí v parádní ložnici u zrcadla do oranžových šatů.

„Už jde!“ prosmykne se dveřmi tam i zpátky Semjonek, Baska popadne klobouk s ptáčky a vyběhne z ložnice.

Baska vyběhne s kloboukem v ruce před vrata, ale nikoho nevidí. Usadí se na lavičce s kloboukem položeným vedle sebe a čeká. Když spatří přicházet Beňu, nasadí si klobouk s ptáčky, vstane a tře nohy o sebe.

Ale Beňa ji nevidí, projde kolem a vidí nad vraty žalostnou firmu POVOZNICTVÍ – MENDEL KRIK A SYNOVÉ. Ljovka si staví k vratům donešený žebřík, vylézá k vývěsnímu štítu a poradí se s Beňou:

„Mám s tím udělat konec?“

„Až navěky,“ řekne Beňa a kočí Manas i domovník Anisim se pokřičují, každý jinou rukou.

Ljovka strhne vývěsní štít, sleze a odnáší s Beňou žebřík. Baska se zvedne z lavičky a jde za nimi.

Baska jde za Beňou, ale Beňa ji nevidí.

„Bencíku, jsi můj bratr,“ řekne Baska šeptem, který se jejímu šepotu nepodobá, „proč se vyhýbáš mým očím, proč mlčíš jak pařež?“

„Basko,“ řekne Beňa s ohromujícím klidem, když uloží s Ljovkou žebřík, „tomu mládenci se zamlouváš, ale my se nezamlouváme madam Kaplunový... Chtěj někoho, kdo má koloniál,“ řekne Beňa a jde si po svých.

„Mluvím s tebou jako s bratrem,“ řekne Baska Ljovkovi. „Ten mládenec mě chtěl, Ljovko, takovou, jaká jsem.“

„Beru si to na starost,“ odvětlí Ljovka, „vytrestáme s pomocí boží všechny ty majitele koloniálů.“

A Ljovka vykročí ke stavení.

V pokoji otevře jednu zásuvku, pak druhou a z třetí vytáhne revolver.

Semjonek se prosmykne dveřmi ven.

Strápatá hlavička se mihne dvorem a chlapec na bosých nohou rozřízne řevem pustou ulici.

„Ženské,“ rozječí se jako siréna, „ženské a lidi, Kaplun bude nebožtík!“

Kočí Manas a domovník Anisim uhnou na dvoře z cesty Ljovkovi a pokřížují se opačně než poprvé.

Nad Kaplunovým krámem se třpytí zlatý vývěsní štít a před koloniálem je shromážděna celá Moldavanka. Mladé děvče přináší Maňce, pramáti předměstských banditů, obrovskou tašku.

„Teta Chana si vzpomněla, že jste šla moc nalehko,“ podává jí tašku.

„Trdlo,“ prohlédne Maňka tašku. „Mělas vzít nůši.“

„Nůši?“ vyplázne děvče oči.

„Máš pravdu,“ omrkne Maňka vybavení ostatních, „vem dvě.“

Děvče odbíhá a na Trhový rynek přichází Ljovka.

„Už jde,“ sdělují si jeden druhému a všichni, buď sami, nebo navzájem si zavazují oči.

Ljovka přejde rynek, dav se rozestoupí a Ljovka vejde špalírem do krámu.

Nad dveřmi zaklinká zvonek.

„Má poklona, Ljovko,“ přistrčí mu Kaplun na pultě liberku liso- vaného čaje, „Beňa si tady zapomněl liberku čaje,“ a zmlkne, když Ljovka strčí balíček do kapsy a místo něho vytáhne revolver.

„Nad první láskou vašeho syna se neslitovala madam Kaplunová, ale hlavou rodiny určil pánbůh muže, a to jste vy, mesijé Kaplun. Když se pokřížujete, zemřete jako křesťan.“

„Proč bych se křížoval,“ rozklepe se Kaplun a usměje se na přátelský jícen revolveru, „proč takhle mluvit, Ljovko, když vím...“

Třesne výstřel.

Kaplun rozhodí ruce a sveze se na podlahu.

Ljovka ho vezme za zápěstí, zkusí mu tep, schová revolver a vyjde špalírem davu z krámu. Zvonek zaklinká.

„Já nešťastná vdova,“ zaběduje madame Kaplunová za dveřmi za krámem.

Maňka, už s nůsemi, jedním okem kouká. Hvízdne pronikavě na prsty, všichni si strhnou zavázané kapesníky, šátky a roušky z očí a celá Moldavanka se hrne ke Kaplunovům nakupovat zboží všech zemí i plody moří.

Je jich sto nebo dvě stě nebo dva tisíce.

Okénky u stropu praží do kumbálku vinného sklípku Ljubky Kozáka slunce. Dvanáct lupičů předměstského podsvětí sedí kolem stolu při poradě; ti, co nesedí, leží pod lavicemi a pod stolem.

„Zahajuji dnešní schůzi,“ řekne Míša Jablíčko a upraví si medaili na prošoupaném kabátě.

„Život je špina,“ řekne z podlahy Sávka Bucis a lokne si vína, „svět bordel, lidi podvodníci.“

„Hanebný čin Ljovky Krika zasluhuje naše rozhodné a všeobecné odsouzení!“ pokračuje Míša, unesen spravedlivým hněvem. „Koloniál Kaplunů vzkvétal na kontrabandu, který naše firma nedodávala. Proto to Kaplunům patří. Ale to, co Ljovka udělal, pánové, máme dělat my. Vzal nám práci. Vzal chléb našim dětem a učinil nás nezaměstnanými. A nejen to: potupil náš stav, pánové. Každý z nás, komu zbyla špetka hrdosti a cti, aby se nyní styděl přijít lidem na oči!“

„Byla to čistá práce,“ vylézá Bejk zpod stolu zadkem napřed, kalhoty se mu napnou a prasknou. „Když ho vezmem mezi nás, bude to vypadat, že jsme to udělali my.“

Bejk se rozmáchle otočí na všechny přítomné, vykročí, zakopne o rozhozené nohy Sávky a padne na zem. Katka přináší víno, překročí Bejka i Sávku, mlčky staví zelené džbánky na stůl a bere si prázdné.

„Možná,“ řekne Peršan a podá Katce poslední prázdný džbánek,

„možná,“ opakuje. „Určitě nás ale bude příště o jednoho víc při dělení.“

„Svět je bordel,“ promluví z podlahy Sávka, obrácený s dobráckým úsměvem opilství na Katku odnášející prázdné džbánky.

„Dobrá, Kapluna udělal on,“ řekne Kolka. „Ale když z toho sám nic nemá, tak je hlupák. A další hlupáky už neberem.“

„Jak víš,“ namítá Kavka, „s čím on chodí pod čepicí, ten Ljovka?“

„Vím,“ hlásí se rukou Bejk a znovu vstává. „Já vim na sto procent, že Ljovka žádnou čepici nenosí.“

„Tím to hasne,“ uzavře Míša rozpravu. „Teď brnkne decentně komisaři, jelikož naše firma byla s ramenem spravedlnosti vždycky zadobře. Kdo je pro?“

A sám zvedne ruku. Lupiči hlasují jednomyslně po něm, Kavka zvedne ruku ležícímu Sávkovi.

„Život je špína,“ opakuje Sávka, „lidi podvodníci...“

Otevřenými vraty vpochoduje na dvůr Ljubky Kozáka Golubčik, vrže na housličky a na špagátě za sebou vede kozu. Uprostřed dvora se zastaví, smekne zprohýbaný cylindr a uklání se na všechny strany. Pak přejde k přístavku, posadí se na zem pod okénko a přitáhne si k sobě hlavu kozy za rohy.

„Ručinku líbám, madmazel,“ zašklebí se na kozu.

„Našel jste ho?“ ozve se tiše dívčí hlas.

„Jsou lidé, kteří si myjí ruce, a jsou lidé, kteří všechno splachují dovnitř,“ vytahuje Golubčik ze záňadří bonboniéru s obrázkem a podá ji do okénka nad sebou. „Tehle dáreček nesu z vlastního uvážení.“

„Kde je?“ přeruší ho netrpělivý šepot.

„Lidé s obchodním duchem by řekli u konkurence,“ zavrtí se Golubčik a udělá na kozu směšnou grimasu. „Nalévat mu ráčí osobně madam Křivoručka.“

„Míša Jablíčko to ví taky,“ ozve se dívčí hlas. „Když si nepospíšíte, bude to vědět i policejní komisař.“

Golubčik protáhne tvář a našpulí ústa. Pak se vzpamatuje.

„Už se práší za kočárem,“ sbírá se polekaně ze země a z prázdného okénka si vezme zelenou pětirublovku, kterou vmžiku spolkně bezedná kapsa jeho vatýrovaného kabátu.

„Večer přijďte na skleničku,“ ozve se ještě za ním a Golubčik již

za sebou táhne kozu spěšně zpátky přes dvůr ke vratům. Když zmizí, vyjde od přístavku Katka s bonboniérou v ruce a přechází prázdný dvůr do stavení.

Golubčík jde s kozou na provázku kolem vyrabovaného koloniálu Kaplunových. O kus dál instalují z chodníku do otevřené výkladní skříně červený automobil. Kolem je dav čumilů. Golubčík přejde kolem a na konci rynku zůstane stát.

Z hostince madame Křivoručky právě četníci vyvádějí spoutaného Ljovku, jemuž se pletou nohy, a usazují ho do policejní drožky. Ve vetešnickém krámku na protější chodníku spustí vystavený gramofon s obrovskou troubou operní árii „Směj se, paňáco“.

Golubčík zamrká víčky a našpulí ústa, jako by se chtěl rozbrečet. Ljovka a policajti se usadí, kočí práskne do koní a drožka se rozjede.

Beňa vyjde ze stavení a svižným krokem míří přes dvůr a otevřenými vraty zmizí na ulici. Za ním ze dveří stavení spěchá Golubčík, na provazu za sebou vede kozu. Golubčík chce běžet za Beňou, koza se vzpírá, Golubčík ji táhne za rohy, za uši, tlačí ji zezadu, ale marně.

Golubčík vytáhne z kapsy zelený lupen pětirublovky a láká kozu na něj. Koza bankovku ignoruje. Golubčík zůstane bezmocně stát. Koza k němu pokročí a pětirublovku mu sežere.

„Míšo, jdu za tebou s vážnou věcí,“ řekne Beňa mezi dveřmi s lahví a několika balíčky a sáčky v ruce, „a vážné věci nelze řešit mezi dveřma.“

Míša Jablíčko zašilhá po lahvince, olízne se a odloží dýku i brousek, kterým na ní pracoval.

„Mám zahradu,“ bere si Míša panamák, „a v té zahradě je čerstvý vzduch i místo pro oba.“

Před domem čeká kočí s drožkou. Koně mají na hlavách pytlíky s ovsem. Kočí jde k plotu a odbývá si malou potřebu.

V zahradě za plotem sedí u stolu Beňa s Míšou Jablíčkem. Není slyšet, o čem spolu hovoří.

Kočí se vrátí od plotu ke koním a sundává jim z hlavy pytlíky s ovsem.

„Klaním se, madam Peskinová,“ vstoupí Beňa do světnice, kde Míšova manželka myje v neckách svou čtrnáctiletou dceru.

„Vzduch je hotová pohádka, ale člověk aby se nejdřív kapku ožral, než se dá s vaším manželem do řeči... Je to tak nudnej patron, že bude lepší, když nebude nudit další.“

„To jste si našel pravýho, komu co vykládat,“ prohlásí madame Peskinová, popadne dceru za vlasy a zběsile s ní škube na všechny strany. „Kde je, ten dobrodruh?“

„Odpočívá v zahradě a já se poroučím,“ řekne Beňa, vyjde a madame Peskinová jde za ním.

Beňa usedne před domem do drožky, pokyne madame Peskinové a koně vyrazí tryskem ulicí. Madame Peskinová jde na zahradu.

Míša Jablíčko sedí v panamáku u zahradního stolu, hlavu skloněnou.

„Dobrodruhu,“ řekne madame Peskinová, „tak ty spinkáš... Já dostávám záchvat nad tvou dcerou, která si nechce nechat umejit hlavu... Pojď, pobeseduj si se svou dcerou... Bonabaku!“

Madame Peskinová vrazí štulec do ramene Míši Jablíčka. Ten se zhroutl na stůl, ze zad mu trčí rukojeť dýky.

„Není živej,“ řekne madame Peskinová po pravdě. „Je mrtvej.“ A dá se do řevu, na který se sbíhají sousedé.

„Směj se, paňáco“ vyhrává gramofon ve vetešnickém krámku na Trhovém rynku, přes který se žene drožka s Beňou. Kočí zastaví koně, Beňa si v drožce stoupne, aby viděl přes hlavy zevlounů namáčkaných u výkladní skříně překrásný červený automobil.

Policejní komisař sedí za stolem ve své pracovně.

„Kdo jsi,“ zeptá se komisař a škytne, „odkud jsi přišel a co chceš?“

„Chci mluvit s policejním komisařem,“ řekne Beňa a zavře za sebou nohou dveře. „Jsem Beňa Krik. Bratr vámi zatčeného Ljovky Krika...“

Komisař se pohne a pootevře zásuvku stolu.

„Jsem čistý, šéfe,“ ukáže Beňa komisaři ruce dlaněmi dopředu,

„v rukou nic nemám, v botách nic nemám a venku na mě nikdo nečeká... Pusť mého bratra, šéfe. Řekni si cenu...“

„Račte se posadit,“ zavře komisař zásuvku, ze skříňky vytáhne láhev koňaku, dvě sklenky a vývrtku. „Můžeme si pohovořit,“ škytne komisař, „jako člověk s člověkem.“

Beňa se posadí, chopí se podané láhve a vývrtky.

„Přinesu k tomu delikatesy,“ řekne komisař a vyjde do bočních dveří.

Sotva za sebou komisař zavře dveře, přiskočí v sousední místnosti k secesnímu telefonu, zatočí klíčkou a šeptem křičí:

„Haló? Okamžitě převezte vězně Krika do městské pevnosti. Dejte mu pouta a čtyři muže eskorty. A vy se za pár minut přijďte jen tak náhodou na mě podívat!... Ano, ke mně!“

A zavěsí sluchátko do vidlice.

Beňa s uchem na dveřích z druhé strany všechno slyší. Skokem je vmžiku zase v křesle u koňaku. Přehlédne pracovnu. Elektrický lustr, secesní telefon s dvojitou šňůrou, akvárium s rybičkami. Láhev koňaku je otevřená, sklenky plné. Z vedlejší místnosti se vrací komisař, na tácku nese horu sušenek, bonbonů, oček, okurek a jiných lahůdek.

Chodbou v budově policejního komisařství kráčí inspektor Gelčík. Zastaví se před polstrovanými dveřmi, upraví se a po zaklepání vstoupí.

„Přál jste si, abych se na vás přišel...“ Gelčík zmlkne a oči mu vlezou z důlků.

Tam, kde visel elektrický lustr, visí na dvojitě telefonní šňůře policejní komisař s vyplazeným jazykem.

Pod ním, na psacím stole, stojí prázdné akvárium a v něm... – je vůbec slušné zveřejnit, co je v něm?

Gelčík se vzpamatuje, ustupuje zpět ke dveřím a kokať:

„Nic jsem neviděl... já nic neviděl... já nic...“, vyklouzne na prázdnou chodbu, otre kliku kapsníkem a zkontroluje lupou, zda na ní nezanechal nežádoucí otisky prstů.

Rozhlédne se a po špičkách ode dveří uteče.

V kumbálku vinného sklípku planou svíčky. Peršan a Bejk přinášejí zcela zpitého desátého a pak i jedenáctého lupiče předměstského podsvětí na poradu. Uloží je na zem a na lavici a sami usednou ke stolu. Kavka spočítá i ty, co leží pod lavicemi a pod stolem, a odkašle si:

„Dnešní druhou schůzi jsem svolal, abyste mě zvolili za nového šéfa. Před zahájením,“ řekne Kavka a setře si slzu z oka, „navrhuji uctít památku Míši Jablíčka minutou ticha.“

Kavka a tři další lupiči, kteří jsou toho schopni – Peršan, Bejk a Kolka –, pietně povstanou. Sávka leží dál na zemi a strašně chrápe.

„Madam Ljubka mi řekla, kde vás najdu,“ vstoupí do sklípku Beňa a přehlédne ležící i stojící. „Vemte mě do party.“

Kavka se podívá na každého lupiče zvlášť a pak na Beňu.

„Moc řeči nenaděláš,“ řekne Beňovi, „ale člověk zrovna prosí, abys ještě něco řekl.“

„Nač mlátit prázdnou slámu,“ řekne Beňa, „zkuste to se mnou.“

Sávka přestane chrápat, probudí se a posadí.

„Nebudeme mlátit slámu,“ řekne Kavka Beňovi. „Musíme se poradit. Počkej venku.“

Beňa souhlasně přikývne a vyjde.

Katka nese zelené džbánky s vínem, do chodby před ni vyjde Beňa.

„Beňo!“ rozzáří se Katka.

Beňa se ohlédne, ustoupí jí z cesty a povzdechne si: „Kromě věčné lásky jsou na světě ještě peníze, rodiče, dluhy a sourozenci.“

„Přijď potom nahoru,“ ohlédne se ještě Katka.

„A proč ne?“ ozve se za Beňou Arje-Lejb, který se tu objevil neznámo odkud. „Můžeš se vyspat s Ruskou a ta Ruska s tebou bude spokojená. Je ti pětadvacet let, Beňo. Vychází tvoje hvězda. Jsi tygr, jsi lev!“ snaží se Arje-Lejb, ale Beňa se nesměje, Beňa se ani neusmívá. Strčí mu pomačkanou bankovku, obrátí se na místě a vstoupí, odkud vyšel.

„Prašivé peníze,“ mumlá Arje-Lejb, vykročí chodbou a oči mu září nad nečekaným darem.

„Vyzkoušíme tě na Tartakovském,“ oznamuje Beňovi zájímavě Kavka. „Žádný žid nemá tolik drzosti, kolik má ten dobrý

muž peněz. Ty peníze přines sem,“ ukáže Kavka nesměle před sebe na stůl.

„A dál?“

„Potom budeš přijatý.“

„Potom už o to asi nebudu stát,“ řekne Beňa. „Tartakovský už byl přepadený devětkrát. Vaší firmou, Kavko. Neúspěšně.“

„Život je špína...,“ řekne Sávka na zemi a lokne si vína.

„A ty... ty ho uděláš?“ zeptá se Kavka.

„Zítřka,“ přikývne Beňa a otočí se k odchodu. Kolka ho chytí za rukáv: „Vem mě s sebou!“

Beňa se zarazí a obrátí se k němu. Pak přikývne: „Dobrá.“

„Svět je bordel...,“ řekne Sávka.

„Tak vem i nás! Všichni!“ navrhnou okamžitě Peršan, ale Kavka ho hned tiší:

„Nebo aspoň nás,“ a naznačuje, že jen ty z přítomných, kteří jsou fit.

„Lidi jsou podvodníci,“ ozve se Sávka ze země a Beňa na něm skončí pohledem.

„Dobrá,“ přikývne.

Kancelář Tartakovského se podobá kancelářím v londýnském City z dob Dickense. U hlavního stolu sedí vedoucí Solomon. Angličan pracuje u svého stolu zahalený kouřem z dýmky. Dáma u kasy počítá na počítadle. Písař Muginštejn podává Solomonovi dopisy k podpisu. Solomon se podepisuje elegantním a rychlým pohybem pera, zálibně se na podpis podívá a podepisuje další dopis.

„Co je tohle?“

Na dalším dopise je kaňka. Solomon vzhledne k Muginštejnovi, ten sklopí hlavu, odvrátí tvář a provinile si mne prsty od inkoustu. Solomon dopis zmuchlá, hodí jej na podlahu a ještě za ním odplivne:

„Tfuj!“

Muginštejn snaživě přikročí k odhozenému dopisu a také na něj plivne: „Tfuj!“

Vtom se ve dveřích a v oknech z ulice objeví čtyři maskovaní lupiči: „Ruce vzhůru!“

Osazenstvo kanceláře překvapeně vstává a zvedá ruce nad hlavy.

Kavka, Peršan, Bejk a Kolka skáčou okny do kanceláře, mávají revolvery a zaujímají východy. Na obličejích mají směšné karnevalové masky z barevného kartonu. Všechny lze snadno poznat, zvláště Kavku, jemuž maska každou chvíli padá.

Dveřmi vchází Beňa Krik s velkým koženým kufrem a Kolkovi, kterému revolver zběsile poskakuje v ruce, přidrží ústí hlavně.

„Jen klid, klid. Při práci si odvykni být nervózní.“

Beňa položí kufr na stůl a obrátí se na třesoucího se Muginštej-
na, bílého jako smrt. „Je nadžidák v podniku?“

„N-n-není,“ vrtí záporně hlavou vyděšený Muginštejn.

„A kdo ho tady zastupuje?“ přehlédne Beňa přítomné.

Celé osazenstvo kanceláře s rukama nad hlavou stočí oči na vedoucího Solomona.

„Já,“ řekne Solomon, zelený jak tráva.

Beňa mu stáhne vzpažené ruce a přátelsky mu položí ruku na rameno.

„Tak se pokřižuj a s pomocí boží nám otevři trezor.“

Solomon padne zoufale na kolena, vrtí hlavou, spíná ruce a chytá Beňu za nohy.

„Ne, prosím, to ne! Pane lupič, smilujte se! Proboha živého!... Tartakovský mě zítra zabije!...“

Beňa vytáhne z kapsy revolver, přiloží mu ústí pod ucho a palcem odjistí pojistku. Ta cvakne a Solomon ztuhne.

„Zítra,“ řekne Beňa. „Já bych to musel udělat hned. Tak co?“

Solomon přikyvuje a leze po čtyřech k trezoru. Z kapsy vytáhne svazek klíčků, odemyká zámky a masivní dveře trezoru se otevírají. Uvnitř se objeví bohatství Tartakovského.

K pokladu se přiblíží zkrivený obličej Peršana, pod černou klenbou obočí hoří jeho rozšířené oči. Beňa otevře kožený kufr a pokyne Solomonovi na pokladnu: „Co je tam, bude tady!“

Zlato, šperky, mince, bankovky, akcie a brilianty se začnou v rozklepaných rukách Solomona stěhovat do kufru.

Angličan užasle vytřeští oči: „To být really přžepad? Až budu povídat in my club, nebude věřít nobody!“

„Drž hubu!“ vrazí Peršan Angličanovi troubel dýmky, která mu prve vypadla, mezi zuby.

„Thank you,“ přendá si Angličan dýmku do druhého koutku úst a pukne.

Beňa vybere mezi šperky brilantovou dámskou brož, přistoupí k pokladní, která drží vzhůru své tlusté ruce, a připevní jí brož na prsa. Mohutné poprsí pokladní se vysoko zvedá, potom opět klesá. Dáma je zmatená. Převalí oči z Beni na brož. Ruce má vzhůru, v podpaží má tmavé skvrny od potu. Kavka přistoupí k pokladní, očíhává ji a znechuceně se odvrátí. Masku mu spadne na bradu. Starý úředník se vzpaženými rukama přešlapuje na místě a prosebně se obrací na Bejka.

„Pane lupič..., už nemohu vydržet, já mám kýlu...“

Bejk velice pozorně ohmatává starcovo břicho a pak mu dovoluje, aby dal ruce dolů. Stařec přikročí k pokladní a závistivě si prohlíží brožku.

„Nádherný dvoukarátek,“ šeptá a mlaská jazykem.

Odevzdávání drahocenností pokračuje.

Beňa napomene Solomona: „Jen žádný spěch.“

Sedne si do křesla, nohu si přehodí přes nohu. Muginštejn před ním stojí se zdviženými rukama, Beňa si zapálí doutník.

V okně se objeví opilý Sávka s natrženou maskou a s revolverem v ruce.

„Ho-hu-ho!“ vpadne do kanceláře a zapotácí se. „Nezlob se, Benčiku, zpozdil jsem se. Ale teď!...“ Sávka zadupe nohama, hvízdne na policejní píšťalku a začne mávat rukama.

Vtom padne výstřel.

Muginštejn se chytí za břicho a klesne na zem. Pokladní zaječí a skácí se v mdlobách na podlahu. Potom si chytí rukou brož na prsou a křečovitě ji sevře v dlani.

Beňa je již na nohou. Přeběhne ke kase a otočí klikou. Zásuvka s cinknutím vyjede, Beňa ji vezme a převrátí do kufru.

„Volejte špitál! Všechny doktory sem!“ křikne na Solomona. Ten se pohne k starodávnému telefonu a začne točit klikkou.

„Mazat pryč!“

„Pane lupič,“ zaškemrá starý úředník, „s doutníkem se špatně utíká.“

Beňa mu ho dá a popadne kufr. Bandité prchají, na podlaze se svíjí Muginštejn. Beňa běží poslední. Stařec s kýlou čurá na pokladní, která leží pod stolem. Beňa se vrátí od dveří, vyškubne Sávkoví revolver a řekne:

„Jestli zemře, přísahám, Sávko, že budeš ležet vedle něj!“

Pokladní se probere a stařec postaví na stůl mosaznou konvici na čaj, kterou jsme předtím přes desku stolu neviděli.

Beňa vyběhne ze dveří.

Na operačním stole leží Muginštejn, nad jeho otevřeným břichem se sklání primář a sekundant s asistenty. Primář právě vyjme Muginštejnovi kulku z břicha.

„Zašít,“ pokyne sekundantovi a prohlíží si vyjmutou kulku. Kulka pak cinkne do nastavené smaltované misky asistentky, primář si svléká rukavice a další sestra mu již vzadu rozvazuje tkaničky pláště.

Asistentka nese kulku policejnímu inspektorovi, který čeká u okna v bílém plášti přes ramena. Inspektor Gelčík se raději dívá z okna, přesto se o něho pokoušejí mdloby. Asistentka odloží misku, kápně pohotově z lahvičky na tampon čpavek a v poslední chvíli mu ho přiloží k nosu. Inspektor mocně vdechne a čpavek ho slova postaví na nohy.

„Děkuji vám, děkuji,“ opakuje vděčně asistentce, „jsem křehká duše, skládám básně....“ a vyvalí své roztržené panenky přes skla okna.

Před nemocnici dorazí červený automobil. Gramofon spustí „Směj se, paňáco“ a lupiči vystoupí. Kolka s Bejkiem zůstanou u automobilu, Beňa s Peršanem míří svižným krokem přímo ke vchodu.

Inspektor hekne. Panenky v jeho očích vystřídá mléčné bělmo, nohy se pod ním podlomí a on žuchne na zem.

„To nám tady nedělejte,“ řekne primář s rukama pod proudem vody z vodovodu.

Sekundant udělá uzlík za posledním stehem na bříše Muginštejna a odstříhne nit.

Asistentka znovu přikládá ležícímu Gelčíkovi tampon s čpavkem k nosu. Ostatní už přendávají Muginštejna na pojízdný vozík. Policejní inspektor však na čpavek nezabírá. Primář si utírá ruce a vykročí k němu. Sestra otevře dveře a vyjíždí s Muginštejnem na chodbu. Když vyjede, začne náhle couvat s vozíkem zpátky. Na operační sál vstoupí Beňa.

Primář ztuhne v půli cesty k ležícímu Gelčíkovi a ostatní znehyb-

ní. Peršan zůstane u dveří. Opřen o veřej vzhazuje si do úst slunečnicová semínka, každé rozlouskne a slupku vyplivne. Beňa pohlédne na Muginštejna, chce něco říci, a spatří ležícího inspektora a přejde k němu.

„Co je tohle?“ obrátí ho nohou z boku na záda.

„Jak račte vidět,“ řekne primář a začne fialovět, „policejní inspektor.“

Beňa se od něho odtáhne jak od mršiny a pohlédne na Peršana. Ten k němu přejde, skloní se nad ním a dá mu zleva i zprava pár fackek. Inspektor se rázem probere a breptá:

„Děkuji, děkuji vám. Já jsem křehká duše...“ A spatří Beňu. Takže hekne a složí se znovu.

Peršan svůj zákrok zopakuje, a jakmile komisař zamžiká očima, ukáže mu palcem na dveře.

„Ano, já... promiňte...“, koktá, když se zvedá, leze po kolenou, vstává, uklání se a chvatně couvá ke dveřím, až za nimi zmizí.

„Primář?“ obrátí se Beňa na šéfchirurga.

„K službám, prosím,“ přikývne primář, fialový jako inkoustová tužka.

„Mám interes, aby se pacient Josif Muginštejn uzdravil. Pro všechny případy se vám představuji: Beňa Krik. Kafr, nafukovací polštáře, extra pokoj – dejte mu bez váhání všechno, co potřebuje. A jestli ne,“ řekne Beňa a zaboří ruku do vyboulené kapsy béžových kalhot, ale vytáhne ji, „tak si pamatujte, že na každého doktora, ať je to třeba doktor filozofie, stačí tři lopaty hlíny.“

Sestra vyrazí s vozičkem ze sálu, fialový primář začíná modrat a horlivě přikyvuje: „Můžete být ujištěný, že uděláme naprosto všechno, co je v našich...“ a zmlkne.

Beňa štítivě, jako by sahal do záchodu, vezme do dvou prstů v bílé rukavičce z misky kulku, odtáhne okraj své kapsy a kulku spustí do kapsy.

Modrý primář sklapne pusou.

Beňa si stáhne jednu i druhou bílou rukavičku a odhodí je na zem.

Automobil zářící červení a chromem přejede Trhový rynek a uhání ulicí. Za sebou nechává jen oblaka kouře, prachu a tázavé pohledy náhodných chodců.

Automobil zabočí do tiché ulice s nízkými domky a zastaví u okraje chodníku, kde čeká Kolka. Gramofon spustí „Směj se, paňáco“.

Beňa v čokoládovém kabátě, béžových kalhotách a malinových botách vyskočí z auta. Za ním vylézá advokát s aktovkou.

„Nadžidák?“ kývne Beňa na protější stranu ulice, kde stojí drožka a dav zvědavců ze sousedství.

„Přivezl tetě stovku,“ přikývne Kolka.

„Za Josifa?“

Kolka přikývne a Beňa vykročí přes ulici k domku, advokát spěchá za ním. Dav zvědavců se před nimi rozestoupí. Beňa se u dveří obrátí na advokáta.

„Vy až pak. Tohle ještě úřední nebude.“

A vykročí sám do domku.

Na stole leží bankovka. Ruvim Tartakovský sedí v kuchyňce na židli a rozkládá rukama. Na podlaze se svíjí drobounká rozčuchaná teta Pesja. Jakmile Beňa vstoupí, Tartakovský vyskočí ze židle a začne na něho křičet:

„Ty držko zlodějská, ty bandito vrahounská, aby ses do země propadnul! To sis navyk pěkné móresy – zabíjet živé lidi!“

„Mesijé Tartakovský,“ začne Beňa tiše, „dva dny a dvě noci už oplakávám drahého zesnulého jako rodného bratra. Je mi ale známo, že vy byste měl chuť vykašlat se na moje mladé slzy. Ale co stud, mesijé Tartakovský, do jaké ohnivzdorné pokladny jste schoval svůj stud? Vy jste měl to srdce přivést matce našeho zesnulého Josifa mizernou stovku? Mozek se mi zježil, když jsem to slyšel...“

Beňa vytrhne z kapsy béžových kalhot revolver:

„Dávej!“ zařve. „Teď hned všechno, co máš u sebe, a penzi až do smrti, ať si žije sto dvacet let!“

Beňa se pohne, ústí revolveru se k němu blíží: „A jestli ne, tak spolu vyjdem z tohotoh baráku, mesijé Tartakovský, posadíme se do mého automobilu...“

„Beňo, nedělej hlouposti, Beňo,“ prosí Tartakovský, vytahuje prkenici a rozklepanými prsty vyndává bankovky na stůl. „Já jsem jí dával víc, ale ona...“

Beňa palcem odjistí pojistku, ta cvakne, Tartakovský obrátí prkenici a na stůl vypadne všechno, co v ní měl.

„Víc nemám. Vidiš sám...“

Beňa mu vytáhne hodinky, odepne řetízek a stáhne prsten. Shrábne bankovky, stlačí Tartakovského do židle, ústí revolveru mu vtiskne mezi žebra. Přes ruku s revolverem si přehodí špinavý ručník a houkne ke dveřím: „Račte vstoupit!“

Advokát vejde do kuchyně, Beňa kývne na protější židli a řekne:

„Dohodli jsme se po dobrém, jako přátelé.“

Advokát ví své, raději se nedívá vlevo ani vpravo, vmžiku vyloví z aktovky vše potřebné k podpisu smlouvy a vtiskne Tartakovskému namočené pero do ruky.

„Tady prosím,“ ťukne prstem na příslušné místo.

Tartakovský se bezmocně podepíše. Pak podruhé. A potřetí.

„Kolik je to?“ zeptá se hluše.

„Hned to bude,“ obrátí advokát lahvičku s inkoustem, černou zátkou mázne stařence válející se na podlaze palec a obtiskne ho na všechny tři listiny. Jednu listinu i psací náčiní si hned ukládá do aktovky.

„Jsem mrtvý člověk,“ řekne Tartakovský. „Jsem starý, nemocný, mrtvý člověk.“

Beňa zvedne jednu bankovku a dá ji advokátovi.

„Bylo mi ctí, pánové,“ řekne advokát na ústupu a vyběhne.

„Jsem mrtvý člověk,“ blábolí Tartakovský, „upadl jsem do rukou faraonových...“

Beňa si ho už nevsímá a poklekne k nařikající stařence. „Teto Pesjo,“ řekne a vezme ji za ruce, „jestli chcete mou hlavu, můžete ji mít, ale pamatujte, že chyby dělají všichni, i pánbůh.“

Stařena, vytržená z nářku, spatří po podlaze rozházené bankovky a začne je chtivýma rukama sbírat, aniž ustane v pláči a v kvílení.

Beňa se napřímí a pokračuje:

„Stala se strašlivá chyba, teto Pesjo. Ale copak to nebyla od pána boha chyba usadit Židy v Rusku, aby se trápili jak v pekle? Co by na tom bylo špatného, aby Židi žili ve Švýcarech, uprostřed prvotřídních jezer, horského vzduchu a samých Francouzů? Chyby dělají všichni, i pánbůh.“

„Jsem starý, nemocný, mrtvý člověk,“ opakuje Tartakovský.

Beňa vezme listinu s nalepenými kolky, nadvakrát ji překládá a podává stařence.

„Poslouchejte mě ušima, teto Pesjo. Tady máte černé na bílém

zaručeno sto rublů měsíčně až do smrti, žijte si sto dvacet let. Josif bude mít pohřeb první třídy, šest koní jak lvů, dva vozy věnců, sbor zpěváků...”

„Upadl jsem do rukou faraonových,“ opakuje Tartakovský.

Po obou stranách ulice jsou rozestaveni strážníci v paradních uniformách. Středem ulice ujíždí drožka a prudce zastaví, dva policejní sluhové vyběhnou na obě strany k strážníkům a hned zase běží zpátky. Vozka práskne bičem, drožka znovu vyrazí vpřed. Oba strážníci si navlékají nitěné rukavičky.

Drožka již zastavuje u další dvojice.

Za posledním domem drožka prudce zabočí a zastaví. Oba sluhové se vztyčí, vypnou hrudě s jednou medailí a salutují.

Kolem nich mívá pohřební průvod. Před průvodem jde kantor v slavnostním hábu, za ním šedesát chlapců v černých pláštěnkách a vysokých sametových čapkách. Zpěváci jsou chlapci, ale zpívají dívčími hlasy. Tři páry bílých koní s černými chocholy na hlavách, nádherný pohřební vůz, funebráci v livrejích a s cylindry.

Za vozem s rakví jde staříčká teta Pesja, matka zavražděného. Ze stran ji podpírají Tartakovský a starosta synagogy. Družičky v bílém jdou jako při procesí a za nimi jedou dva nízké vozy věnců a květin. Pak jdou tichými kroky členové sdružení úředníků a písařů, za nimi advokáti, lékaři medicíny a bohatí kupci. Dámy mají klobouky se závoji, náušnice, v černých rukavičkách drží bílé kapesníčky. Teprve za nimi jde kapela, pak plačky, porodní báby anděličkářky, žebřáci a mrzáci s berlemi a na invalidních vozících, zaměstnanci Tartakovského, trhovkyně, mlékařky a za nimi všichni ostatní. Těch dalších je sto nebo dvě stě nebo dva tisíce. Pohřební vůz zastaví před vraty hřbitova, funebráci vyndají mládeneckou rakev a položí ji na přichystané máry.

Červený automobil vyletí ze zatáčky a řítí se ulicemi města. Vzadu je připevněn obrovský věnec. Smuteční stuhy se při zběsilé jízdě divoce třepotají ve vzduchu jako černí hadi.

Přes celé plátno je jen bílá a stříbrná rakev, houpající se na ramech šesti mužů. Tartakovský, Solomon, Angličan, stařec s kýlou a další dva kolegové zesnulého nesou rakev hřbitovním stromořa-